

BYZANTINA
ΚΑΙ ΜΕΣΑΙΩΝΙΚΑ ΜΝΗΜΕΙΑ
ΝΗΣΩΝ ΑΙΓΑΙΟΥ

ΙΚΑΡΙΑ

Ἐκ τῶν ὀλίγων μεταβυζαντινῶν εἰκόνων, τὰς ὁποίας κατεγράψαμεν εἰς τὴν Ἰκαρίαν, ἀναφέρομεν τέσσαρας, αἱ ὁποῖαι ἀξίζει νὰ σημειωθοῦν: Αἱ τρεῖς ἀποτελοῦν ἓν σύνολον. Εἶναι ὁ Σταυρός, ἀπὸ τὴν κορυφὴν τέμπλου καὶ αἱ δύο γνωσταὶ ὡς «λυπηρά» εἰκόνες τῆς Παναγίας καὶ τοῦ Ἰωάννου, αἱ ὁποῖαι φυλάσσονται εἰς τὸν ναὸν τῶν Ἁγίων Ἀναργύρων τοῦ Καραβοστάμου. Ἐκεῖ μετεφέρθησαν ἀπὸ τέμπλον τοῦ παλαιότερου ὁμωνύμου ναοῦ, ὅστις δὲν ὑπάρχει πλέον.

Ὁ Σταυρός ἔχει διαστάσεις 1,22 x 1,23 μ. καὶ δὲν ἔχει μεγάλας φθοράς. Ἐπ' αὐτοῦ εἰκονίζεται ὁ Χριστός, Ἐσταυρωμένος, γυμνός, μὲ μόνον τὸ περιζώμα. Εἰς τὰ τρία ἄκρα τοῦ Σταυροῦ τὰ σύμβολα τῶν Ἐδαγγελιστῶν. Ἐπάνω ὁ ἀετός τοῦ Ἰωάννου, ἀριστερὰ ὁ ἀνθρῶπος τοῦ Ματθαίου καὶ δεξιὰ ὁ λέων τοῦ Μάρκου. Κάτω ἀπὸ τὸν ἀετὸν τοῦ Ἰωάννου, ἐντὸς φυλλώματος δένδρου, ἡ φωλεὰ ἐνός λευκοῦ πελεκάνου μὲ τὰ τρία μικρά του, πού ἐστραμμένα πρὸς αὐτὸν περιμένουν νὰ ἀναζωογονηθοῦν ἀπὸ τὸ αἷμα τῆς πληγμένης πλευρᾶς του.

Ἡ σπανία αὐτῆ εἰς τὴν μεταβυζαντινὴν εἰκονογραφίαν παράστασις συμβολίζει προφανῶς τὸ πάθος καὶ τὴν θυσίαν τοῦ Χριστοῦ, ὁ ὁποῖος «ἐζώσσε τοὺς θανόντας παῖδας του». Πρόκειται περὶ συμβολισμοῦ, τὸν ὁποῖον ἀπαντῶμεν εἰς τὴν δευτέραν στάσιν τῶν Ἐγκωμίων τῆς Μεγάλης Παρασκευῆς, ψαλλομένων κατὰ τὸν ὄρθρον τοῦ Μεγάλου Σαββάτου.

Ὁ ζωγράφος μας ἀπεικόνισε τὴν σκηνὴν, ἀκριβῶς ὅπως τὴν εἶχεν ἐμπνευσθῆ καὶ δραματισθῆ ἀπὸ τὸ ἐγκώμιον: «ὡσπερ πελεκὰν τετρωμένους τὴν πλευράν σου Λόγε, τοὺς θανόντας παῖδας ἐζώσασας ἐπιστάξας ζωτικούς αὐτοῖς κρουνούς».

Ἡ δευτέρα εἰκὼν εἶναι τοῦ Ἰωάννου (ἀπὸ τὰ λυπηρά). Ἐχει ξυλόγλυπτον τοξωτὸν πλαῖσιον, στηριζόμενον ἐπὶ κονίσκων. Κάτω ἡ ἐπίσης ξυλόγλυπτος βάσις μὲ φύλλα καὶ κλάδους ἀμπέλου. Ὁ Ἰωάννης εἰκονίζεται ἀγένειος καὶ νέος. Εἶναι ὄρθιος καὶ ἐστραμμένος πρὸς τὰ δεξιὰ. Ἀνασηκῶνει ἐλαφρὰ τὸ ἱμάτιόν του μὲ τὴν ἀριστερὰν τοῦ χεῖρα καὶ φέρει τὴν δεξιάν εἰς τὸ στήθος.

Φορεῖ κυανοπράσινον χιτῶνα καὶ ἱμάτιον πορφυροῦν μὲ λευκοκιτρίνους φωτεινὰς πτυχάς. Εἰς τὰ γυμνὰ μέρη τὸ πλάσιμον γίνεται μὲ ἐλαιοπράσινον προπλάσιμόν. Τὸ φωτεινὸν μέρος τῆς ἐπι-

δερμίδος εἶναι ὑπόλευκον μὲ ὀλίγας ψιμυθίας, αἱ ὁποῖαι φωτίζουν τοὺς ὀφθαλμούς, τὸν λαιμὸν καὶ τὸν πῶγονα.

Ἡ Παναγία στρέφεται πρὸς τὸν Ἐσταυρωμένον, ἀνεγείρει ἐλαφρῶς τὴν δεξιάν τῆς χεῖρα, ἐνῶ τὴν ἀριστερὰν φέρει εἰς τὸ πρόσωπον μὲ ἀπόγνωσιν. Φορεῖ κυανοπράσινον χιτῶνα καὶ ἐρυθρὸν μαφόριον μὲ μελανὰς καὶ λευκάς πτυχάς. Αἱ διαστάσεις τῆς εἰκόνος εἶναι 1 x 0,36 μ. καὶ εἶναι ἐλάχιστα ἐφαρμμένη. Τὸ πλάσιμον εἰς τὰ γυμνὰ μέρη γίνεται καὶ ἐδῶ κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον, ὅπως καὶ εἰς τὴν προηγουμένην εἰκόνα. Τὰ ὀλίγα φῶτα, ὁ βαθύχρωμος προπλάσιμός καὶ ἡ αὐστηρὰ τεχνοτροπία ἐνθυμίζουν ἔργα τῶν ἀρχῶν τοῦ 17ου αἰ. ἐνός ζωγράφου τῆς αὐστηρᾶς παραδόσεως.

Ἀπὸ τὰς λοιπὰς εἰκόνας τῆς νήσου ἀξίζει νὰ σημειωθῆ μία Βάπτισις, εὐρισκομένη εἰς τὸ Καθολικὸν τῆς μονῆς Λευκάδος, εἰς τὴν νότιον Ἰκαρίαν.

Ἐχει διαστάσεις 0,77 x 0,575 μ. Ὁ Χριστός μὲ περιζώμα ὄρθιος εἰς τὸν Ἰορδάνην, μὲ τὰς χεῖρας ἐσταυρωμένας ἐπὶ τοῦ στήθους. Δεξιὰ ὁ Ἰωάννης καὶ ἀριστερὰ τρεῖς ἄγγελιοι, ὀλόσωμοι, κλίνουν ἐλαφρῶς πρὸς τὸν Χριστὸν καὶ κρατοῦν εἰς τὰς χεῖρας ὕφασμα. Ἐντὸς τοῦ ποταμοῦ ἡ προσωποποίησης τοῦ Ἰορδάνου. Ἡ εἰκὼν ἀνήκει πιθανῶτα εἰς τὸν 18ον αἰ.

Ἐκτὸς τῶν εἰκόνων σημειώμενων καὶ δύο ὠραιότατα ξυλόγλυπτα μεταβυζαντινὰ τέμπλα, τὰ ὁποῖα ἡ τοπικὴ παράδοσις ἀναφέρει, ὅτι ἐγιναν εἰς τὴν Χίον. Καὶ τὰ δύο εἶναι ἄριστα ἐπεξεργασμένα καὶ παρὰ τὰς φθοράς τῶν διατηροῦν τὴν λάμπιν τῶν καὶ ἐντυπωσιάζου.

Τὸ ἐν εὐρίσκεται εἰς τοὺς Ἁγίους Πάντας τοῦ Καραβοστάμου, εἰς τὴν βόρειον Ἰκαρίαν (Πί ν. 635 α)¹. Παρουσιάζει διαφορὰς ἀπὸ τὰ γνωστὰ μεταβυζαντινὰ τέμπλα. Δὲν εἰκονίζονται σκηναὶ τοῦ δωδεκαόρτου καὶ ἔχει τελείως διαφορετικὴν διάταξιν τῶν ζωνῶν. Ὑπάρχουν τὰ κάτω θωράκια τοῦ τέμπλου, διαχωριζόμενα διὰ ξυλογλύπτων κιονίσκων, ὡς καὶ ἡ βασικὴ ζώνη τῶν εἰκόνων τοῦ τέμπλου. Καὶ ἐδῶ οἱ κιονίσκοι καταλήγουν εἰς μικρὰ φυλλοφόρα κιονόκρανα. Διαμορφώνεται ἐν συνεχείᾳ ὁ κανονικὸς θριγκὸς μὲ ἀλλεπαλλήλους παραλλήλους ζώνας, καταφόρους ἀπὸ διάκοσμον. Σταγόνες συνεχεῖς, κυμάτιον, σταγόνες καὶ παῦλαι ἀποτελοῦν τὴν διακόσμησιν τῆς πρώτης ζώνης. Ἡ ἐπομένη φέρει φυτικὸν διάκοσμον μὲ κλάδους καὶ βότρους ἀμ-

1. Αἱ δημοσιευόμεναι ἐκ τῆς Ἰκαρίας φωτογραφίαι παρεχρήθησαν ἀπὸ τὸν κ. Φ. Ἠλιόπουλον, τὸν ὁποῖον καὶ εὐχαριστοῦμεν.

πέλου, ακολουθούν δεάλιν σταγόνες, οδόντες και κυμάτια. Τέλος μικροί φυλλοφόροι κιλλίβαντες υποβαστάζουν την τελευταία ζώνη, ή οποία πλὴν τῶν οδόντων φέρει και σειράν λοξοτήτων άκανθοφύλων. Αί ζώναι συνεχίζονται και ἐπὶ τῶν μεγάλων γεισιπόδων τοῦ τέμπλου, τῶν στηριζομένων εἰς τὰ κιονόκρανα τῶν διαχωριστικῶν κιονίσκων.

Εἰς τὴν μεσαίαν πύλην τοξωτῶν δαντελωτῶν ὑπέρθυρον με ταινίαν, ἐκ φύλλων δάφνης, σχηματίζουσιν τόξον και ἐντὸς καμπυλοπλευρῶν τριγῶνων, κλάδοι με ἄνθη και καρπούς. Ἄνῆκει πιθανώτατα εἰς τὰ τέλη τοῦ 18ου αἰ.

Παρόμοιον τέμπλον, τὸ ὅποιον ἡ παράδοσις συσχετίζει ἐπίσης με τεχνίτας τῆς Χίου, εὑρίσκεται εἰς τὸ Κυπαρίσσι τοῦ Εὔδηλου, εἰς τὴν βόρειον Ἰκαρίαν (Πί ν. 635 β). Και εἰς αὐτὸ σχηματίζεται θριγκὸς ἐξ ἄλληπαλλήλων ζωνῶν με φυτικά ἢ γεωμετρικά κοσμήματα, παρόμοια με τοῦ προηγουμένου τέμπλου. Εἰς τὴν κορυφὴν τοῦ τέμπλου ὕψανεται σταυρὸς με τὸν Χριστὸν Ἐσταυρωμένον και εἰς τὰ ἄκρα τοὺς τέσσαρας Εὐαγγελιστὰς ἐν προτομῇ.

Λεῖπει ἡ δεξιὰ κεραία τοῦ σταυροῦ, ἥτις φαίνεται ὅτι ἔχει ἀφαιρεθῆ προσφάτως. Ἐν μέγα μετάλλιον Εὐαγγελιστοῦ, κρατούμενον ὑπὸ δύο δλοσώμων ἀγγέλων, εὑρίσκεται ἐμπροσθεν τῆς βάσεως τοῦ σταυροῦ. Ἄριστερά και δεξιὰ δύο δράκοντες και ἀπὸ τὰ λυπηρὰ μόνον ἡ μία εἰκὼν. Ὡς και εἰς τὸ προηγουμένον, ἔχουν μετακινηθῆ και ἐδῶ μέλη τοῦ τέμπλου, ὅπως φαίνεται ἀπὸ τὸ γεγονός, ὅτι αἱ δύο τελευταῖαι πρὸς τὴν κορυφὴν τοῦ τέμπλου ζῶναι δὲν εἶναι συνεχεῖς. Ἐκάστη ζῶνη ἀποτελεῖται ἐκ δύο σανίδων με διαφορετικὴν ξυλόγλυπτον διακόσμησιν. Ἄνῆκει πιθανώτατα εἰς τὰ τέλη τοῦ 18ου αἰῶνος.

Ἐπ' εὐκαιρίᾳ τῆς καταγραφῆς τῶν εἰκόνων και κειμηλίων τῆς νήσου ἐπεσκέφθημεν ὀρισμένους τοιχογραφημένους ναοὺς, οἱ ὅποιοι ἀξίζει νὰ σημειωθοῦν και νὰ μελετηθοῦν. Περιορίζομαι εἰς σύντομον περιγραφὴν τῶν τοιχογραφιῶν τῶν.

Ἐκ τῶν ναῶν ἀναφέρω τὸ **Καθολικὸν τῆς Ὁσίας Θεοκτίστης** τῆς Λεσβίας. Εὑρίσκεται εἰς τὸ βόρειον μέρος τῆς νήσου, εἰς ἀπόστασιν μιᾶς και ἡμίσειας ὥρας ἀπὸ τὴν Πέρα Μεριὰ. Ἡ ἐκκλησία εἶναι μονόκλιτος, καμαροσκεπῆς και ἔχει τομὴν ὑπερψωμένου τόξου.

Εἶναι κατὰγραφος ἀπὸ τοιχογραφίας τοῦ 17ου αἰ., ὅπως ἀποδεικνύεται ἐκ τῆς ἐπιγραφῆς, τῆς εὑρισκομένης εἰς τὸν νότιον τοῖχον, ἐντὸς τετραγώνου πλαισίου. Διετηρήσαμεν τὴν ὀρθογραφίαν τῆς ἐπιγραφῆς και τὴν μετεγράψαμεν ὡς ἑξῆς:

64

Ἐτεληθῆ ἡ παρούσα ζωγραφία διὰ κόπον/ κ(αι) ἐξόδου κτιῶρου τοῦ πανοσηοτάτου ἐν ἱε/ρομονάχοις κ(αι) πν(ευμ)ατικῆς π(ατ)ράσῃν. Κ(;)ω Κυρ παπὰ Γερασίου κ(αι) ἡ μήτηρ, αὐτοῦ Μαρία πρεσβυτέρα / και ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ Μελέτιος / ἱερομόναχος / διὰ χειρὸς δὲ κάμοῦ / τοῦ τατηνοῦ κ(αι) ἀναξίου δούλου Χατζιπαντελι / Ἄναγνώστου ἐκ Χίου / ἐκ κόμης / Νεοχωρίου / τὸ ἐπίκλην. 1688 Μηνι / ὀκτοβρίου β.

Ἐπὶ τοῦ νοτίου ἐπίσης τοῖχου προσωπογραφία τοῦ κτήτορος και ἡ ἐπιγραφὴ : *Δέησις τοῦ δούλου τοῦ Θεοῦ Μελετίου/ἱερομονάχου / κ(αι) κτήτορος τῆς ἀγίας / μονῆς ταύτης.*

Ἐπὶ τοῦ δυτικοῦ τοῖχου γυναικεῖα μορφή και ἐπιγραφὴ: *Δέησις τοῦ δούλου τοῦ Θεοῦ Μαρίας Πρεσβυτέρας. Δεξιώτερον: Δέησις τῶν δούλων τοῦ Θεοῦ Γερασίου ἱερομονάχου κ(αι) τῆς Μητρὸς αὐτοῦ Μαρίας Πρεσβυτέρας κτητόρων. . . .*

Ἡ εἰκονογράφησις ἐπὶ τοῦ βόρειου τοῖχου χωρίζεται εἰς ζώνας. Ἀπὸ Δ. πρὸς Α. ἐπὶ τοῦ νοτίου τοῖχου ἡ πρώτη ζῶνη ἀρχίζει με τέσσαρας ἀγίας γυναικεῖας μορφὰς, ὅθιας και ἐντελῶς κατ' ἐνώπιον (Κυριακῆ, Ἄναστασία, Μαρίνα, Παρασκευῆ). Κρατοῦν εἰς τὴν δεξιὰν χεῖρα σταυρὸν και φέρουν τὴν ἀριστερὰν πρὸ τοῦ στήθους με τὴν παλάμην πρὸς τὰ ἔξω.

Ἐν συνεχείᾳ εἰς τὴν αὐτὴν ζώνη, ἀνατολικώτερον, ὁ Ἅγιος Εὐστάθιος ἐφιππος ἔρχεται ἐκ δεξιῶν και κρατεῖ ἀκόντιον. Ἀκολουθεῖ ἀμέσως ἄλλος ἅγιος ἐφιππος και τέλος πρὸς τὸ ἱερόν, εἰς ὄραϊος πελώριος Γαβριήλ, ὁ ὁποῖος φθάνει τὸ ὕψος και τῆς δευτέρας ζώνης.

Ἡ δευτέρα ζῶνη ἀρχίζει με τρεῖς γηραιὰς μορφὰς. Ἀμέσως ἐν συνεχείᾳ Ἅγιοι κατ' ἐνώπιον : Ἰσίδωρος με βραχὺν στρατιωτικὸν χιτῶνα, θώρακα και χλαμύδα. Πολύκαρπος με φαλόνιον, ὄμοφόριον, ἐπιτραχήλιον. Ἅγιος Προκόπιος, ἀγένειος, με βραχὺν χιτῶνα, θώρακα και χλαμύδα. Ἅγιος Εὐθύμιος. Προφήτης Ζαχαρίας, Προφήτης Ἡλίας. Εἰς τὴν τρίτην ζώνη εἰκονίζονται σκηναὶ ἀπὸ τὴν ζῶην τοῦ Χριστοῦ. Ἀρχίζουν με τὴν Σταύρωσιν : ὁ Χριστὸς μεταξὺ δύο ληστῶν, ἀριστερὰ κάτω ἡ Παναγία, δύο μυροφόροι και στρατιώτης με λόγχην. Δεξιὰ ὁ Ἰωάννης και ὁ ἑκατόνταρχος. Ἀκολουθοῦν ἡ Βάπτισις και ἡ Γέννησις.

Εἰς τὸν βόρειον τοῖχον ἡ εἰκονογράφησις ἀρχίζει με τὰς Ἁγίας Βαρβάραν, Εἰρήνην, Αἰκατερίνην. Ἀκολουθεῖ ὁ Ἅγιος Γεώργιος, ὁ ὁποῖος φθάνει εἰς τὸ ὕψος και τῆς δευτέρας ζώνης και τέλος ὁ Ἀρχάγγελος Μιχαήλ, ὄραϊος, πελώριος, ἀπέναντι ἀκριβῶς ἀπὸ τὸν Γαβριήλ τοῦ νοτίου τοῖχου.

Εἰς τὴν δευτέραν ζώνην οἱ Ἅγιοι Σάββας, Ἀντώνιος, Κωνσταντῖνος καὶ Ἑλένη, ὁ Ἐπιτάφιος θρῆνος, ὁ προφήτης Δαυὶδ, ἡ Κάθοδος εἰς τὸν Ἅδην καὶ τέλος ὁ Λίθος.

Εἰς τὸν δυτικὸν τοῖχον ἡ Δευτέρα Παρουσία. Εἰς τὴν κόγχην τοῦ ἱεροῦ ἡ Πλατυτέρα, εἰς τὴν καμάραν ἀριστερὰ ἐπάνω ἡ Ἀνάληψις καὶ κάτω οἱ Ἅγιοι Παντελεήμων, Ἑρμόλαος καὶ Σπυρίδων. Δεξιὰ ἐπάνω ὁ Εὐαγγελισμὸς καὶ κάτω οἱ Ἅγιοι Ἀνάργυροι, Κοσμάς καὶ Δαμιανός.

Εἰς τὸ βόρειον ἐπίσης μέρος τῆς Ἰκαρίας, εἰς τὸ νεκροταφεῖον τοῦ χωρίου Κοσσίγια σφάζεται ὁ μεταβυζαντινὸς ναὸς τοῦ Ζωοδότου.

Εἶναι μονόκλιτος, καμαροσκεπής, μὲ τρία ἐνισχυτικά τόξα, κατάγραφος. Καὶ ἐδῶ ἡ ζωγραφικὴ, ὅπως καὶ εἰς τὸν προηγούμενον ναόν, εἶναι χωρισμένη εἰς ζώνας :

Εἰς ὅλον τὸν δυτικὸν τοῖχον ἡ Δευτέρα Παρουσία (Πί ν. 636 α - β). Μὲ μίαν σκηνὴν κολλάσεως ἀρχίζει ἡ πρώτη ζώνη τοῦ βορείου τοίχου, ἐν συνεχείᾳ τοῦ δυτικοῦ. Τρεῖς γυναικεῖαι μορφαὶ καὶ μία ἀνδρική, περιεζωσμένοι ἀπὸ ὄφεις : μοιχός, ὄτακουστρια, βλάσφημος καὶ ἡ ἀποστρέφουσα τὰ νήπια. Ἀνατολικότερον αἱ Ἅγιοι Μαρίνα καὶ Ματρῶνα ἢ ἐν Χίῳ, οἱ Ἅγιοι Ἀνδρέας, Ἰωάννης ὁ Θεολόγος καὶ Γαβριήλ.

Ἡ δευτέρα ζώνη ἀρχίζει μὲ τὸν « ἀρχιληστήν » (Πί ν. 637 α). Ὁ ληστής μὲ τὰ χέρια σταυρωμένα, γυμνός, μὲ μόνον τὸ περιζώμα, περιμένει νὰ κριθοῦν αἱ πράξεις του. Ἐξ ἡμικυκλίου φαίνε-

ται ἡ « Χεὶρ Κ(υρίου) » ἡ ὁποία κρατεῖ ζυγόν. Ἐπιγραφή : « ἐλλέχωντε πράξεις ». Ἀριστερὰ τρεῖς ἄγγελοι καὶ δεξιὰ δαίμονες. Ἐνας ἄγγελος κρατεῖ ζεύγος περιστερῶν καὶ τὸ ἀποθέτει εἰς τὸν ἕνα δίσκον τοῦ ζυγοῦ, ὁ ὁποῖος βαρύνει πρὸς αὐτὴν τὴν κατεύθυνσιν, παρ' ὅ,τι εἰς τὴν ἄλλην πλευρὰν οἱ δαίμονες ἀγωνίζονται διὰ νὰ κερδίσουν τὸν ληστήν (δύο ἐξ αὐτῶν κάθονται εἰς τὸν ἄλλον δίσκον τοῦ ζυγοῦ). Ἀνατολικότερον οἱ Ἅγιοι Παντελεήμων, Εὐθύμιος, Σάββας, Ἀντώνιος, Ἰωάννης ὁ Πρόδρομος.

Εἰς τὴν τρίτην ζώνην ὁ Προφήτης Δανιήλ, ἡ Μεταμόρφωσις, ὁ Ζαχαρίας, ὁ Ἡσαΐας, Βάπτισις, ὁ Μωϋσῆς, ἡ Ὑπαπαντή, ὁ Ἱερεμίας, ὁ Ἰωνάς, στηθάρια ἁγίων.

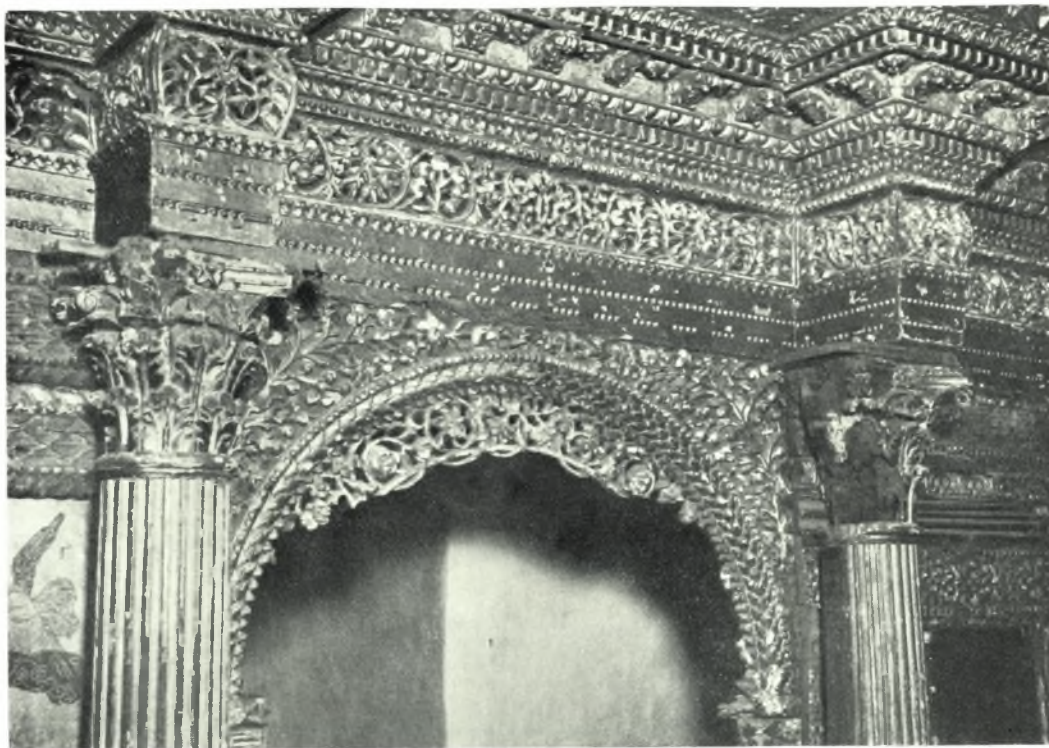
Εἰς τὴν κόγχην τοῦ ἱεροῦ ὁ Χριστὸς Ζωοδότης, εἰς τὴν κόγχην τῆς προθέσεως ὁ Νυμφίος.

Εἰς τὸν κατακόρυφον ἀνατολικὸν τοῖχον (τύμπανον) τοῦ ἱεροῦ οἱ δώδεκα Ἀπόστολοι, καθήμενοι. Εἰς τὸν νότιον τοῖχον τοῦ ἱεροῦ, Γέννησις καὶ στηθάρια ἁγίων, εἰς συνέχειαν μὲ τὰ στηθάρια ἁγίων τοῦ κυρίως ναοῦ. Εἰς τὸν βόρειον, Ἀνάληψις ἄνω (Πί ν. 637 β) καὶ κάτω ὁ Ἅγιος Πέτρος Ἀλεξανδρείας.

Οἱ τοιχογραφίες τοῦ Ζωοδότου, παρ' ὅ,τι ἔχουν ἀρκετὰ λαϊκὰ στοιχεῖα, διατηροῦν ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον μορφάς, αἱ ὁποῖαι μένουσιν πισταὶ εἰς τὴν σοβαρὰν παράδοσιν τῆς Κρητικῆς τέχνης. Παράδειγμα ἀποτελοῦν αἱ ὠραῖαι μορφαὶ τῶν Ἁγίων Ἀνδρέου καὶ Ἰωάννου (Πί ν. 637 γ).

ΧΡ. ΣΤΑΥΡΙΝΟΥ - ΜΠΑΛΤΟΓΙΑΝΝΗ

*

Ίκαρία : α. Καραβόσταμον. Ναός Ἁγίων Πάντων. Λεπτομέρεια τοῦ ξυλογλύπτου τέμπλου, β. Κυπαρίσσι Εὐδήλου. Λεπτομέρεια ξυλογλύπτου τέμπλου

Ίκαρία. Κοσσίκια. Μεταβυζαντινός ναός Ζωοδότου : α - β. Λεπτομέρειαι τών σκηνών τής Δευτέρας Παρουσίας (τοιχογραφία)

ΧΡ. ΣΤΑΥΡΙΝΟΥ - ΜΠΑΛΤΟΓΙΑΝΝΗ

Ίκαρία. Κοσσίκια. Τοιχογραφία ἐκ τοῦ μεταβυζαντινοῦ ναοῦ Ζωοδότου : α. « Ὁ ἀρχιληστής », β. Ἡ Ἀνάληψις καὶ ἅγιοι, γ. Οἱ Ἀπόστολοι Ἄνδρέας καὶ Ἰωάννης